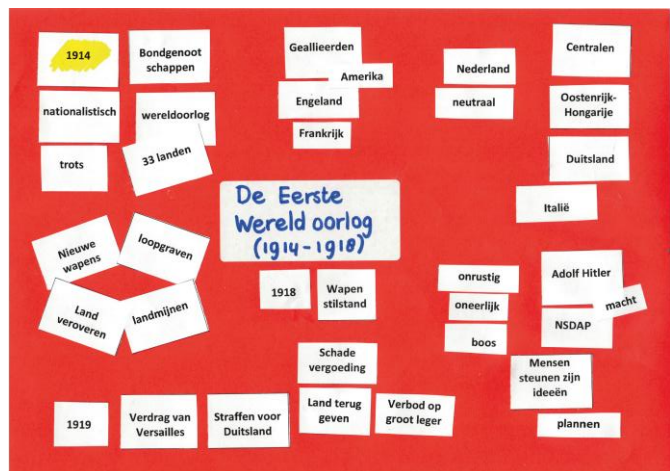

Leren door sorteren

Al sinds de jaren negentig duikt de sorteertaak regelmatig op in wetenschappelijk onderzoek. In de eerste instantie om te bepalen of sorteertaken helpend zijn bij het verbeteren van het leesbegrip. Latere onderzoeken werden gedaan om te kijken of sorteertaken als alternatieve aanpak kon worden gehanteerd om begrijpend lezen te toetsen, wat niet onmogelijk is, maar wel heel bewerkelijk. Vandaar dat je dit nog niet veel terugziet en men veelal toch de tekst met vragen inzet om het leesbegrip te toetsen. De sorteertaak als uitdagende, verhelderende en actieve manier om een tekst te verwerken, is in ieder geval zeker aan te bevelen.

Aangezien de meeste onderzoeken met betrekking tot sorteertaken zijn uitgevoerd in het voortgezet onderwijs, leek het een goed idee om met dit concept aan de slag te gaan met leerlingen in het basisonderwijs. Bij RT-praktijk Op de Rit van Cindy Cornelisse hebben ze dat gedaan. Sinds 2017 is de methodiek “Alle Teksten de Baas” ontwikkeld, waar naast het werken met een stappenplan ter ondersteuning van het lezen en begrijpen van een tekst, verschillende tekstverwerkingsvormen worden ingezet, waaronder de sorteertaak. Er is dus al aardig wat ervaring opgedaan met deze manier van werken in de praktijk. Intussen hebben leerkrachten op scholen ook kennisgemaakt met de sorteertaak. Ze vertellen dat de leerlingen het werken met sorteertaken tot een van de leukste onderdelen van de lessen benoemen: het knippen en plakken van woorden is een actieve afwisseling op het saaie beantwoorden van vragen bij een tekst. En het nemen van de eigen regie bij het indelen van de woorden in plaats van het strakke keurslijf van opdrachten, versterkt het plezier. Daarbij komt dat deze manier van tekstverwerken heel motiverend werkt om de tekst grondig te lezen en dat is wat leerkrachten en andere onderwijsprofessionals in positieve zin opvalt.

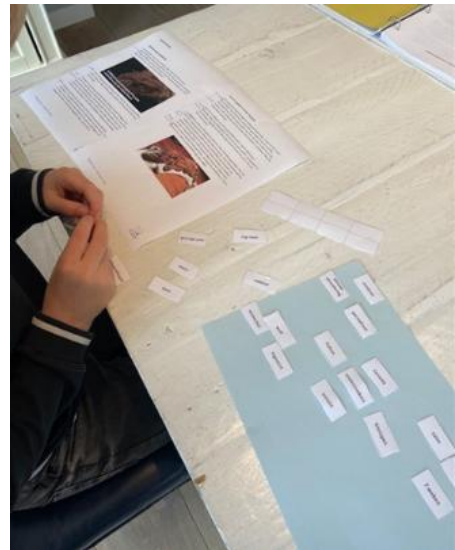
Zaakvakken en (begrijpend) lezen

De sorteertaken werden eerst vooral ingezet bij teksten van methodes voor begrijpend lezen, maar al gauw kwamen daar zaakvakteksten en andere tekstsoorten zoals krantenartikelen bij. Je hebt daar een win-winsituatie omdat je oefent met tekstbegrip en je kennis vergroot van bijvoorbeeld geschiedenis of aardrijkskunde.

De leerlingen denken op een actieve manier na en praten erover met anderen, waardoor ze nog meer informatieve-, mensen- en zelfkennis opdoen. En dat is precies waar (begrijpend) lezen voor bedoeld is.

De sorteertaak

Hoe werkt de sorteertaak? Na het lezen van een (lange) tekst krijgt de leerling een aantal woorden aangeboden. Dat kunnen woorden zijn die letterlijk uit de tekst zijn overgenomen, maar ook synoniemen of een kleine omschrijving van een begrip uit de tekst. Deze woorden staan in vakjes onder de tekst. Het is de bedoeling dat deze uitgeknipt worden. Vervolgens legt de leerling de woorden in een logisch verband bij elkaar, gerelateerd aan de tekst. Om dit te kunnen doen, moeten er groepjes worden gemaakt van de woorden die bij elkaar horen. De leerling mag zelf het aantal groepjes bepalen en ook hoeveel woorden hij in een groepje plaatst. Men noemt dit ook wel de volledig vrije aanpak; de leerling is dus vrij om de woorden naar eigen inzicht in te delen. En juist dat is de afgelopen jaren een enorm succes gebleken!

De opdracht luidt als volgt:

1. Lees de tekst.
2. Knip de kaartjes los.
3. Sorteert de woorden en leg ze in groepjes bij elkaar. Hoeveel groepjes, dat mag je zelf bepalen. Je MOET afkijken in de tekst. Gebruik deze dus!
4. Laat je groepjes woorden aan iemand zien en vertel waarom je deze groepjes hebt gemaakt. Gebruik evt. de tekst om het goed uit te kunnen leggen.
5. Plak alles op een vel papier en schrijf er evt. woorden bij, voeg tekeningen en kleuren toe.

Succesvolle verwerkingsvorm

Het leuke aan sorteertaken is dat het vooral gaat om het derde deel van de opdracht:

“Sorteer de woorden en leg ze in groepjes bij elkaar. Hoeveel groepjes, dat mag je zelf bepalen. Je MOET afkijken in de tekst. Gebruik deze dus!”

Vooraf het moeten afkijken in de tekst is even wennen voor de leerlingen. Je moet namelijk kijken wat er staat, waar het staat en bedenken hoe de schrijver het bedoelt. De grootste tip die we hier mee kunnen geven is om het als onderwijsprofessional eerst zelf te gaan doen. Pas dan merk je wat je doet en waarom het werkt. Op de website van Alle Teksten de Baas kun je een tekst met sorteertaak downloaden. Gegarandeerd is dat je dan precies weet wat voor leereffect er optreedt tijdens het maken van zo'n opdracht. Bij een workshop aan onderwijsprofessionals hebben we dit ook weer gezien. Ze kregen de opdracht om in tweetallen een tekst te lezen, de sorteertaak te maken en voor het opplakken te vertellen aan anderen waarom ze bepaalde keuzes hadden gemaakt bij het formeren van de groepjes woorden.

Wat een mooie reacties kwamen er!

“Ik ga het echt beter lezen en er over nadenken.” “Nu weet ik hoe de signaalwoorden werken.” “Ik zie de structuur van het verhaal beter.”

En zo kunnen we nog wel even doorgaan. Juist door het aan iemand anders te vertellen waarom je deze groepjes met deze woorden hebt samengesteld, leer je jouw visie op de tekst te verduidelijken en samen te vatten. Je begrip van de tekst wordt nog verder vergroot.

Niet alleen Nederlandse onderwijsprofessionals, maar ook collega's in het buitenland die de sorteertaken hebben aangevraagd, reageerden met veel enthousiasme nadat ze er met hun leerlingen mee hadden gewerkt. Opvallend was vooral de verbetering van het leesgedrag van de leerlingen die zij zagen ontstaan. Voorheen neigden leerlingen ertoe om de tekst helemaal niet of (niet helemaal) te lezen en direct naar de vragen te gaan, maar dankzij de sorteertaak in combinatie met de werkwijze van Alle Teksten de Baas begonnen ze eerst de tekst zorgvuldiger te bestuderen en analyseren voordat ze de opdrachten uitvoerden. Tot de verbazing van de leerlingen was tekstverwerking opeens een stuk eenvoudiger.

Wat ook sterk verbeterde was de focus van de leerlingen op wat de schrijver probeert over te brengen met zijn tekst, een cruciaal leerdoel voor basisschoolkinderen.

“Ik zie hoe de schrijver een moeilijk woord uitlegt.”

“Ik begrijp nu hoe de schrijver zijn mening neerzet en mij probeert over te halen.”

Dat wat de schrijver wil vertellen, zie je ook terug in de structuur van de tekst. En daarvoor heb je kennis nodig van de signaalwoorden. Tijdens de methodegebonden lessen begrijpend lezen worden tekstverbanden en signaalwoorden uitgelegd en ingeoefend, wat een heel belangrijk onderdeel is om teksten vlotter te begrijpen. Maar helaas wordt dit vaak nogal gekunsteld behandeld met speciaal daarvoor ingerichte zinnen en oefeningen. Wat we veel zien is dat het bij zo'n oefening wel lukt om het juiste signaalwoord en het tekstverband te benoemen, maar helaas is het ook zo dat de focus niet meer ligt op de inhoud van de tekst en alleen nog op die oefening. Een gemiste kans om je kennis te vergroten en zonde van de tijd.

“Nu snap ik het doel van verbindingswoorden.”

“Het lijkt wel of ik de tekst als een soort schema in mijn hoofd zie.”

Het is helemaal zuur als je onderwijsprofessionals hoort vertellen, dat de leerlingen de leesstrategie tijdens het lezen van een tekst niet uit zichzelf toepassen en over de tekstverbanden heen lezen. Bij het uitvoeren van een sorteeropdracht gaat de herkenning van signaalwoorden meer op een spontane manier en is gericht op de inhoud van de tekst. Indien nodig leg je vanzelfsprekend uit wat een bepaald signaalwoord zegt en doet in de tekst om het begrip te verbeteren. Ze kunnen het vervolgens zelf verbinden met de informatie van de tekst en hun eigen kennis, waarna ze het koppelen aan wat de schrijver bedoelt. Het vinden van de hoofdgedachte en het filteren van belangrijke informatie worden eveneens op een natuurlijke manier ingezet wanneer de woorden worden gesorteerd. Deze spontane toepassing van leesstrategieën bevordert niet alleen het begrip van de tekst, maar ook de algemene leesvaardigheid van de leerlingen. Daarbij komt dat de informatie veel beter wordt onthouden en het samenvatten van de tekst is veel makkelijker geworden.

Lastig

Er zijn ook wat kanttekeningen te plaatsen. Doordat er geen directe vragen over de tekst worden gesteld, ervaren leerlingen de opdracht als leuker en uitdagender, maar ook lastiger. Er wordt namelijk veel meer gevraagd van hun zelfstandigheid. En dat zijn ze vaak niet gewend. Door verschillende methodes worden leerlingen erg afhankelijk van wat er door de leerkracht wordt gevraagd of gezegd. Ze leren als het ware af om zelf na te denken over de tekst. Voor sommige kinderen is dit dus erg moeilijk.

Wat ook soms als lastig wordt ervaren is dat het uitknippen van de kaartjes tijd kost en lang niet alle kinderen kunnen dat netjes of vinden het niet leuk om te doen. Maar daar kunnen we natuurlijk iets op verzinnen, tenzij je vindt dat ze het dan maar moeten leren.

